

وحیدعظیم‌نیا

مدیر گروه اقتصاد

ارائه خوراک با قیمت ارزان به پتروشیمی‌ها همواره با اماواگر همراه بوده و به‌گواه تجارب سال‌های اخیر، این مسیر،نفع جمعی نداشته است.به‌باور کارشناسان، راهکار منطقی این است که شرک‌تها و صنایع، حتی‌الامکان خوراک را

قدم نخست اصلاح سازوکار اعطای یارانه‌های انرژی

خام فروشی معایب زیادی برای یک کشور دارد. اولاً منجر به‌از دست‌رفتن فرصت‌های شغلی در داخل کشورمی‌شود.وقتی مواد خام بدون فرآوری صادر می‌شود، صنایعی که‌می‌تواننداز طریق فرآوری ارزش‌افزوده‌ایجاد کنند، ایجاد نمی‌شوند. این بدان معناست که مشاغل کمتری در کشور ایجاد می‌شود. ثانیاً خام فروشی به‌معنای خروج‌ارز از کشور است.وقتی کشوری مواد خام صادر می‌کند، از‌خرارجی به‌دست می‌آورد. با این حال، اگر بعداً نیاز به واردات کالاهای فرآوری‌شده از آن مواد اولیه داشته باشد، باید بیشتر از آنچه در ابتدا به‌دست آورده است، از ارز خارجی استفاده کند. این به این دلیل اتفاق می‌افتد که ارزش در طول پردازش در کشورهای دیگر اضافه‌شده است.

بنابراین خروجی خالص ارز از کشور به‌مرور زمان وجود دارد. ثالثاً، فروش مواد خام کشور را به صادرات محصولات اولیه وابسته‌نک‌ه می‌دارد. اجازه توسعه اقتصادی از طریق صنعتی شدن و ارزش‌افزوده را نمی‌دهد. کشورها همچنان در صادرات کالاهای بدون ایجاد صنایع پیچیده گیر مانده‌اند. این امر اقتصاد را در برابر نوسانات قیمتی جهانی کالاهای آسیب‌پذیر می‌کند. چهارم، صادرات مواد خام منجر به انتقال فناوری یا سرریز دانش در داخل کشور صادرکننده نمی‌شود.وقتی ارزش‌افزوده در جای دیگری اتفاق می‌افتد، کشور صادرکننده فرصت‌های یادگیری فنون و فناوری‌های جدید تولیدر از دست می‌دهد. این امر رقابت طولانی مدت آن را مختل می‌کند. پنجم، اینکه صادرات مواد خام فرصت زیادی برای نگاهداری کوچک و متوسط در داخل کشور صادرکننده ایجاد نمی‌کند. زنجیره‌های ارزش کوتاه شده و فرصت‌های صنایع جانبی از بین می‌رود. این امر فعالیت‌های اقتصادی را کمترز ک‌ر کرده و ایجاد شغل را محدود می‌کند.

متأسفانه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، صادرات گسترده مواد خام و کالاهای باارزش‌افزوده پایین همچنان رواج دارد. این امر این اقتصادها را در دام فعالیت‌های بهره‌وری پایین و دستمزدی پایین نگه می‌دارد. همچنین آنها را به شدت به تقاضای جهانی و نوسانات قیمت کالاهایوابسته می‌کند.

یکی از راه‌های غلبه بر این مشکل، اجرای سیاست‌هایی است که ارزش‌افزوده صنعتی شدن را در داخل کشور تشویق می‌کند. برخی از اقدامات مهمی که می‌توان انجام داد عبارتند از:

یکی از اقدامات مهم برای فاصله گرفتن از خام فروشی صنعتی، اصلاحات قیمتی نرخ سوخت و خوراک گاز صنایع است؛ اقدامی که دولت در صوبه ایچاد مبلغ ۱۰۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ و ایجاد شرط جدید در زمینه ایجاد کف ۰٫۶۰ درصد و سقف ۰٫۸۰ درصد میانگین قیمت صادرات گاز ایران به عنوان معیاری از قیمت گاز ملی منطقه خلیج فارس است. همچنین نرخ سوخت صنایع نیز با تغییراتی همراه شده است و ۵۰ درصد افزایش یافته است؛ به‌طور مثال نرخ سوخت صنایع پالایشگاهی و پتروشیمی و فولادی از ۰٫۴۰ درصد نرخ خوراک به ۰٫۶۰ درصد نرخ خوراک گاز پتروشیمی رسیده است. همچنین اعطای مشوق‌های مالیاتی برای صنایعی که در فرآوری مواد اولیه یا تولید کالاهای واسطه‌ای در داخل کشور سرمایه‌گذاری می‌کنند یکی دیگر از اقدامات مناسب است که با سیاست اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه این رویکرد مهم اتفاق خواهد افتاد.

در نتیجه، دور شدن از صادرات مواد خام از طریق اجرای ترکیب سیاستی مناسب می‌تواند اشتغال، صنعتی شدن، تنوع اقتصادی و رشد بلندمدت را برای کشورهای در حال توسعه تقویت کند. همچنین آسیب‌پذیری ناشی از شوک‌های خارجی بازار کالا را کاهش می‌دهد.

برای رفتن، راه غلط متاولی‌ها در کشور باید نرخ خوراک و همچنین سوخت صنایع اصلاح شود. در این زمینه نیز یک شدن قیمت خوراک با قیمت صادراتی در عنوان مهمی است. صنایع هاب منطقه‌ای گاز کشور پیشنهاد می‌شود. این پیشنهاد به این ترتیب است که قیمت خوراک باید بین ۲۰ تا ۸۰ درصد قیمت گاز صادراتی ایران باشد. تا به این ترتیب به معیارهای فروش داخلی گاز و همچنین قیمت جهانی گاز در هاب‌های مختلف دنیا، قیمت هاب گاز منطقه خلیج فارس و ایران نیز اضافه شود. به این ترتیب دو اتفاق مهم‌روی خواهد داد. اولاً دیگر به مانند سال ۲۰۲۲ و انفجار قیمت گاز در هاب اروپا، شاهد افزایش قیمت خوراک گاز پتروشیمی براساس فرمول مصوب وزارت نفت در سال ۱۳۹۴ حتی بیشتر از قیمت صادراتی گاز ایران نخواهیم بود و از آن سو نیز قیمت گاز حداقل معادل ۶۰ درصد قیمت صادراتی گاز تعیین خواهد شد و دیگر شاهد شکل گیری رانت گاز ایران نیز نخواهیم بود.

اقتصادسنجی

سرویس اقتصادی ۰۶۰۸۸۵۳۳

سلسله گزارش‌های «جوان» برای تبیین اقدامات اقتصادی دولت-۱

اصلاح هدفمند یارانه‌های انرژی صنعت

نرخ جدید خوراک گاز پتروشیمی‌ها بر اساس نسبتی از قیمت گاز صادراتی شد

سال ۱۳۹۴ و ایجاد کف ۶۰ درصد و سقف ۸۰ درصد میانگین وزنی قیمت صادرات و وارداتی گاز ایران به عنوان معیاری از قیمت هاب گازی منطقه خلیج فارس است. اقدامی که اخیراً در دولت نیز مصوب شده است و بدین ترتیب برای پنج سال آینده نرخ خوراک در بازه مذکور تغییر می‌کند و نه تنها رانت خوراک به حاشیه می‌رود، بلکه قیمت گاز نیز برای صنایع بالاتر از قیمت صادراتی گاز نخواهد رفت و همواره یک تخفیف بین ۲۰ تا ۶۰ درصد برای نرخ خوراک گاز پتروشیمی‌ها نسبت به قیمت گاز صادراتی اعمال خواهد شد.

نظرات دو تن از کارشناسان انرژی را پیرامون اصلاح نرخ خوراک بر اساس فرمول مصوب نرخ خوراک پتروشیمی‌ها در سال ۱۳۹۴ و ایجاد کف ۶۰ درصد و سقف ۸۰ درصد میانگین وزنی قیمت صادرات و وارداتی گاز ایران جویا شده‌ایم.

■ **اقدامی مهم، شفافیت‌افزا و کارآمد**

رضا فروزش، مدیر اجرایی فازهای ۱۵ و ۱۶ پارس جنوبی با اشاره به این موضوع که تولید متانول و صادرات آن به صورت خام به هیچ‌عنوان برای کشور صرفه اقتصادی ندارد، به «جوان» می‌گوید: «مثلاً ۱۵ سال پیش که گزارشی در خصوص برنامه‌ریزی، کنترل طرح‌ها و بازاریابی مطرح شد، اصلاً پیشنهاد تولید متانول مطرح نشده بود. طرح‌های تحقیق و توسعه به ما می‌گفتند که به چه سمنتی حرکت کنیم. در دنیا این‌طور مرسوم است که در حوزه‌های با برگشت سرمایه پایین خود دولت‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند. تبدیل گاز به برخی محصولات قابل توجهی است، اما استفاده از آن برای تولید متانول توجهی اقتصادی ندارد.»

مدیر اجرایی طرح‌های ۱۵ و ۱۶ پارس جنوبی خاطرنشان می‌کند: «متانول روند تولید بسیار ساده‌ای دارد و نیازی به فرایندهای پیچیده برای بازاریابی هم ندارد. گاز در یک فرآیند ساده تبدیل به متانول می‌شود و در تناژ بالا باارگیری و به دیگر کشورها صادر می‌شود. بنابراین، توسعه زنجیره ارزش به آن معنایی که مدنظر داشتیم، اتفاق نمی‌افتد. لازم است وقتی می‌خواهیم صنعتی را در کشور راه‌اندازی کنیم با دقت به بررسی شرایط بپردازیم و ببینیم که این صنعت چه ظرفیت‌هایی دارد و فراتر است چه فرآیندی طی شود. باید ببینیم یا این راهی که در پیش می‌گیریم، منافع

باید منوط به توسعه زنجیره ارزش محصولات شود.» وی ادامه می‌دهد: «اگر قرار است متانولی‌ها همچنان به خام فروشی بپردازند و با یک فرآیند ساده گاز را تبدیل به متانول کنند و آن را با قیمت‌های پایین در بازارهای جهانی به فروش برسانند، دلیلی ندارد خوراک یارانه‌ای برایشان در نظر بگیریم. متانولی‌هایی که حاضر نیستند توسعه زنجیره ارزش داشته باشند، باید گاز را با قیمت صادراتی دریافت کنند. همچنین می‌توانیم به آنها اجازه دهیم به واردات

باید منوط به توسعه زنجیره ارزش محصولات شود.»

وی ادامه می‌دهد: «اگر قرار است متانولی‌ها همچنان به خام فروشی بپردازند و با یک فرآیند ساده گاز را

تبدیل به متانول کنند و آن را با قیمت‌های پایین در بازارهای جهانی به فروش برسانند، دلیلی ندارد خوراک یارانه‌ای برایشان در نظر بگیریم. متانولی‌هایی که حاضر نیستند توسعه زنجیره ارزش داشته باشند، باید گاز را با قیمت صادراتی دریافت کنند. همچنین می‌توانیم به آنها اجازه دهیم به واردات

باید منوط به توسعه زنجیره ارزش محصولات شود.»

وی ادامه داد: هر چه در زنجیره ارزش جلو برویم، حاشیه سود فناورانه بیشتر خواهد شد و به جای آن وابستگی

به یارانه انرژی ارزان نیز کاهش خواهد یافت؛ بنابراین مسئله تکمیل این وجود در زمینه توسعه زنجیره ارزش پتروشیمی‌گازی به خصوص در شاخه متانول با مشکل مواجه شدیم و قطعاً نباید در مراحل اولیه زنجیره ارزش و بالادست گاز متوقف شویم

و باید به انواع و اقسام روش‌ها به سمت توسعه زنجیره ارزش برویم تا علاوه بر خلق ارزش بیشتر، اشتغال آفرینی و رشد اقتصادی بیشتری را نیز کسب کنیم.

این یک ضرر قابل توجه است، زیرا درآمد دولت برای ارائه خدمات عمومی و توسعه اقتصاد ضروری است. ایران با صادرات متانول خام، فرصت تولید درآمد قابل توجه دولت را از دست می‌دهد که می‌تواند برای اهداف دیگری مانند آموزش و مراقبت‌های بهداشتی استفاده شود.

در این شرایط برای جلوگیری از عدم تجربه ارزش صنعت پتروشیمی‌گازی، تولید متانول به رانت متانول به دلیل اینکه علاوه بر خوراک گاز از چندین فرآیند موازی تولیدی نظیر ذغال‌سنگ، بیومس (زیست توده) و همچنین هیبریدی تولید می‌شود، با افزایش چشمگیر قیمت گاز در سال ۲۰۲۲، اصلاح تغییر جدی قیمتی نکرد و نشان داد که به فرآیند تولید این محصول مهم و زنجیره ارزش میان‌دست و پایین دست آن به هیچ وجه به قیمت گاز وابسته نیست و همین امر پایداری قیمت این محصول را در طول سال ۲۰۲۲ به ثبت رساند.

در ایران اما وضعیت متانولی‌ها بسیار نامطلوب است و کلیه فرآیندهای تولید صنعتی متانول، مبتنی بر خوراک گازی تعبیه شده است و با توجه به عدم تولید متانول از گاز طبیعی در بسیاری از کشورهای تولیدکننده این محصول، تبدیل گاز به متانول هیچ

صرفه اقتصادی نخواهد داشت و زنجیره ارزش متانول بدون توسعه جدی، در مرحله اول زنجیره ارزش خود باقی بماند و در حال حاضر بیش از ۹۴ درصد متانول تولیدی در کشور صادر می‌شود که پدیده عجیبی به نام انرژی مجازی و خام‌فروشی صنعتی را ایجاد کرده است.

کارشناس معتقدند باید از یک نرخ شناور، شفاف و

قابل پیش‌بینی بهره جست به‌طوری که این نرخ به

قیمت‌های صادراتی گره بخورد و تحت تأثیر هاب خلیج فارس مشخص شود. خام‌فروشی متانول باعث کاهش بیش از ۹۰۰ میلیون دلاری درآمد ارزی ایران شده است. این یک ضرر قابل توجه است، زیرا درآمد ارزی برای توسعه اقتصاد ضروری است. ایران با صادرات متانول خام، فرصت تولید درآمد ارزی قابل توجهی را از دست می‌دهد که می‌تواند برای اهداف دیگری مانند توسعه زیرساخت‌ها و طرح‌های رفاه اجتماعی استفاده شود. علاوه بر این، فروش خام متانول نیز بیش از ۱/۸ میلیارد دلار از درآمذزایی دولت را کاهش داده است.

بهروز محبی نجم‌آبادی عضو کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس ومحلل‌بخت مجلس

زنجیره ارزش به خصوص توسعه زنجیره ارزش متانول و جلوگیری از خام فروشی متانول یکی از مهم‌ترین محورهای اجرایی صنعت نفت و گاز ما است. ما باید در زمینه استفاده مناسب از مواد